

Utbildningsrevolution i flera steg

Från barnsben till ålderdom, livet ut, "Att vara bildad är enda sättet att vara fri", enligt José Martí.

Bild: Gert Nilsson

Fallfärdiga skolor, uruselt undervisningsmaterialet, korrupktion, 10.000 arbetslösa lärare och utbredd analfabetism: 42 procent på landsbygden. En miljon kunde varken läsa eller skriva och ytterligare en halv miljon var halvanalfabeter. Så var det före 1959. Idag tillhör kubanerna världens mest utbildade folk.

Redan i Sierra Maestra fick de som anslöt sig till gerillan lära sig läsa och skriva och skolor organiserades i befriade områden. 1961 genomfördes alfabetiseringskampanjen. 280 000 alfabetisörer, många tonåringar, deltog trots CIA:s terror och invasionsförsök. I december 1961 hade 707 000 människor lärt sig läsa och skriva och analfabetismen reducerats till 3,9 procent. Landet var därmed "fritt från analfabetism" enligt UNESCO. Den kubanska erfarenheten har sedan bildat skola och skapat en särskild pedagogisk metod "Jag kan visst" som bidragit till att alfabetisera miljoner människor i Latinamerika men också i länder som Spanien och Nya Zeeland.

Utbildning för alla

Omedelbart efter segern 1959 började utbyggnaden av grundskolan. Den är nioårig och alla barn, 100 procent, är inskrivna, innefattande specialskolor för barn med särskilda behov. All undervisning och läromedel är gratis från förskola till universitet.

På 60-talet inrättades också arbetar- och bondeskolor

för att ge alla vuxna sex års skolgång. De gick vidare till högstadiet, och gymnasiet.

Studier och arbete

José Martí's tanke att kombinera studier och jordbruksarbete låg till grund för utbyggnaden på 70-talet av högstudier och gymnasier i internat på landsbygden med studier halva dagen och jordbruksarbete andra halvan. Så bidrog eleverna också till sin egen försörjning med grönsaker, rotfrukter och frukter. Principen infördes också i vanliga skolor i städerna, där eleverna arbetade 45 dagar om året i jordbruket. Låg- och mellanstadieskolor fick om möjligt egna odlingar intill skolan.

Glesbygd och funktionshinder

Från början fick barn i bergstrakterna gå på internat. Sedan 90-talet har små skolor för upp till 10 elever 6-9 år med flera årskurser i samma klass blivit regel i bergstrakterna, med bostad för läraren i närheten. Barn med funktionshinder har tillgång till över 400 specialskolor för drygt 40.000 elever.

Vuxenutbildning

Med start i 60-talets arbetar- och bondeskolor har ett omfattande system byggts ut för fortbildning och vidareutbildning på alla områden så att alla – unga och gamla – ska kunna studera för att höja sin livskvalitet utifrån egna

behov och intressen. Systemet för vuxenutbildning omfattar nu 370.000 elever utan att räkna fort- och vidareutbildning på gymnasienivå inom det vanliga skolsystemet.

Andra utbildningsrevolutionen

2000-talet började med en storsatsning på utbildning efter 90-talets svåra år. Den innehöll

- "Universitet för alla", utbyggnad av utbildnings-TV för allmänhet och skolundervisning. Alla klassrum försågs med TV och video och alla skolor med datorer.
- "Universalisering av universitetet" genom utbyggnad av universitets- och högskolefilialer i alla kommuner
- En stor IT-högskola efter ungtkommunisternas satsning på dataklubbar och IT-introduktion i alla kommuner sedan början av 90-talet
- Ny inriktning på lärarutbildningen för högstadiet av "allsidiga allmänlärare" som skulle sköta undervisningen i alla ämnen, utom idrott, engelska och datakunskap,
- Kraftigt höjda lärarlöner alla nivåer
- Omfattande högstadiereform med mindre klasser och allmänlärare som klassföreståndare genom alla tre åren
- Sammanhållen skoldag 8-5 i grundskolan, innefattande läsläsning och fritidsverksamhet
- Pensionärskurser på högskolenivå i alla kommuner
- Nya kulturpedagogskolor på gymnasienivå i alla län för att föra in alla konstarter i grundskolan och specialskolorna
- Nya skolor på gymnasienivå för en ny sorts socialarbetare, till att börja med rekryterade bland ungdomar i riskzonen, som varken studerade eller arbetade
- Specialsatsning under några år på gymnasie- eller yrkesstudier mot betalning för ungdomar som övergivit sina studier

Utvärdering och nya reformer

När de första utvärderingarna av högstadiereformen genomfördes 2006 konstaterades både framgångar och problem, framför allt vad gäller lärarnas kompetens och arbetsmiljö. Detta ledde i sin tur till otrivsel och klagomål från elever och föräldrar. 2008 justerades modellen. En allmänlärare/klassföreståndare per 15 elever ersattes av två, för två 15-grupper: en för naturvetenskapliga ämnen och en för humaniora.

När det gäller gymnasier genomfördes två ändringar 2008-2010. Dels flyttades en stor del av den allmänna gymnasieutbildningen tillbaka till städerna, från internaten på landsbygden. Dels byggdes den tekniska och yrkesinriktade gymnasieutbildningen ut för att leda in en större andel av eleverna på den vägen, som bättre svarar mot landets utvecklingsbehov.

Utbildning i världsklass

År 2008 gick över 90 procent vidare från grundskolan till gymnasieskolor, och över hälften till högskolor och universitet. Med vuxenutbildningens ca 370 000 ägnar sig nästan en fjärdedel av befolkningen åt studier.

1959 fanns 3 universitet med 15 000 studenter. 2008 var de 750 000 på 65 universitet, högskolor och filialer. Var elfte kuban har högskoleexamen. Per capita är det mer än

Utbildningsväsendet i siffror

Elevantal 08-09/09-10

2 340 000 elever inklusive förskola. 250 000 lärare
Alla barn, 100 procent, är inskrivna i grundskolan, innefattande specialskolorna.

Förskolor

Daghem 0-5 år, 150 000 platser, 21 000 förskollärare
Förskolegrupper 4-5 år, 100 000 elever, 8 000 förskollärare-
Öppna förskolegrupper för alla

Låg- och mellanstadieskolor

810 000 elever, 100 000 lärare

Högstadieskolor

394 000 elever, 1 000 skolor, 42 500 lärare

Specialskolor

42 500 elever, 400 skolor, 15 000 lärare,

Gymnasieskolor

190 000 elever varav 80 000 på internat, 20 000 lärare

IPUEC, vanliga gymnasieskolor, 130 000

PVCE, naturvetenskapliga specialskolor, 17 000

IPVCP, lärarskolor, 25 000 elever,

EIA, kulturpedagogskolor, 13 000

Tekniska och yrkesgymnasier

270 000 elever, 196 000 dagtid, 27 000 lärare

ETP, Tekniska gymnasier, 260 000 elever

IPND, Industritekniker, 56 000

IPA, Jordbruk, boskapsskötsel, 20 000

IPE, Ekonomi, bokföring, 40 000

IPI, Informationsteknik, 25 000

IPSERV, Serviceyrken, 54 000

Arbetsrehabilitering, 15 000

TAR, Sockerarbetaromskolning, 49 000

CPT, Yrkesskolor, 10 000 elever, 1 800 lärare

Vuxenutbildning

370 000 elever, 17 000 lärare

Alfabetisering 238 elever

OC, Arbetar- och bondeutbildning, 311 000 elever

EOC, grundskolenivå, 11 500

SOC, högstadienivå, 24 000

FOC, gymnasienivå, 275 500

CSIJ, Komvux, 39 000 elever,

CPIES, Förberedelsekurser för högre studier

MINAZ, sockerarbetare 8 000

Språkskolan, 15 000

Utbildningar utanför utbildningsministeriets ansvar

ESPA, Idrottsgymnasier (Idrottsinstitutet)

EMCC, Militärgymnasier (Försvaret)

PENALES, Fängelseskolans (Inrikesministeriet)

EFTS, Socialarbetarskolor (Socialministeriet)

något annat land. Kuba har världens högsta lärartäthet, en lärare på 11 elever, en på 44 invånare (Sverige en på 55). Kuba lägger 10 - 11 procent av BNP på utbildning, högst i världen. Finland som kommer närmast anslår 6 procent.

I FN-organet Unescos rapport "Utbildning för alla" (EFA) för 2005 lyftes Kuba, Kanada, Finland och Korea fram som högpressterande modeller för hög kvalitet. De kubanska eleverna nådde högsta poäng i språk och matematik och tog mindre tid på sig. Enligt den senaste rapporten från Unescos Latinamerikanska "Laboratorium för kontroll av utbildningens kvalitet" (LLECE) publicerad i juni 2008, låg Kuba bäst till bland de 17 nationer som granskats.

Eva Björklund